

ՄԵԼԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ, редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—5 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւններ ընդունվում են ամէն լիզով:

Յայտարարութիւններ համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ:
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Կեանքի մի պահանջ—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ:
Մամուլ. Ատրպատականի առաջնորդի ընտ-
րութիւնը. Թատրոն և երաժշտութիւն. Ներքին
լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ. Պատե-
րադ մի շուրջը. Արտաքին լուրեր. — ՀԵ-
ՌԱՅԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՐԵՄՅԱՆ
ԲԱՆԱՍԻՐԱՅԱՆ. Նախաձեռնութեան պակա-
սութիւնը և տնտեսական յետադիմութիւնը Ե-
րևանում:

ԿԵՆՔԻՆ ՄԻ ՊԵՆԱՆՁ

Հիմնարկութիւնները չունենք—ահա մէ-
կը այն գլխաւոր պատճառներէն, որոնք
խոչընդոտ են հանդիսանում մեր գաղ-
ղանքի համար:

Եթէ մի գիւղ ունենար օրինակ փո-
խառու խնայողական մի ընկերութիւն,
մի դպրոց, մի գրադարան, մի կրթական
արհեստանոց, մի աղքատախնայ հաստա-
տութիւն, մի քանի արդիւնաբերական
ընկերակցութիւններ, անկասկած, այդպի-
սի գիւղը զրկւած կը լինէր հաստատ ա-
ռաջարկութեան շաւղի վրա և նա չէր
վախենայ զանազան պատահարներէն և
գոյգոյգութիւններէն:

Սակայն միթէ անկարելի է ունենալ
այդ հիմնարկութիւնները: Ոչ, Միթէ այ-
ժմ էլ չը կան մեր երկրում գիւղեր,
որոնք իրագործված են այդ հիմնարկու-
թիւնները: Կան, կան, բայց այն տար-
բերութեամբ, որ նախ այդպիսի գիւղերի
թիւը շատ քիչ է. երկրորդ. այդ գիւղե-
րում էլ իրագործված է յիշված հաստա-
տութիւններէն միայն մէկը. կամ շատ
շատ երկուսը միաժամանակ, իսկ երրորդ.
որ գիւղը ապահով չէ թէ եղած հիմնար-
կութիւններն էլ որ և է պատճառով վը-
տանդի չեն ենթարկվի, չեն ոչնչանալ:

Հիմնարկութիւնները պէտք է լինեն, ո-
րովհետեւ նրանց միջոցով կարելի է յա-
րաւան և կանոնաւոր գոյծունեութիւն ու-
նենալ կեանքի մէջ: Հասարակ բան է
կրեդիտը, բայց առանց հիմնաւոր հաս-
տատութեան, առանց լուրջ և պատաս-
խատու կազմակերպութեան չէ կարե-
լի նրան գործնել իրեն մի ուժեղ միջոց
օգնելու ժողովրդին: Շատ մատչելի մի
բան է հացի պաշարներն ունենալը թէ հո-
գը սերմերու և թէ տնային պիտոյքները
հոգալու համար, սակայն այդ պաշարնե-
րի ժողովրդ իրագործվում է շատ մա-
ր տններ միջոցով, իսկ դրանց հիմնը

պահանջում է հաւաքական գործունեու-
թիւն: Անշուշտ, պէտք է օգնել թշուա-
ռացածին, ընկածին, սակայն այդ ցան-
կութիւնը աշող իրագործվում է, երբ
գոյութիւն ունի նպատակաւոր մի որ
և է դրամարկը այդ նպատակի համար:
Այդպէս է և բոլոր միւս հիմնարկութիւն-
ների նշանակութիւնը:

Մենք շատ քիչ հիմնարկութիւններ ու-
նենք մեր երկրում և այդ հանգամանքը
պէտք է առանձնապէս գրաւի մեր ու-
շաղթութիւնը: Անցեալի վերաբերութեամբ
առ այժմ չը քննենք այն պատճառները,
թէ ինչու մենք անկարող ենք եղել կեն-
դանութիւն տալ զանազան հիմնարկու-
թիւններին մեր կեանքի մէջ: Բայց այ-
նքանք այսուհետեւ իրագործել այն, ինչ
որ նպատակում է ժողովրդի բարեկեցու-
թեանը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Մ Մ Ո Ւ Ն

Երէկ, յունվարի 12-ին, լրացաւ Մօսկվայի
համալսարանի գոյութեան 150-ամեակը: Մօսկ-
վայի համալսարանը առաջին բարձրագոյն
դպրոցն է, որ բացվեց Ռուսաստանում. ամ-
բողջ դար ու կէս նա ծառայում էր լուսաւո-
րութեան և գիտութեան դրծին, պատրաս-
տում էր իր մէջ սերունդներ, որոնք կեանքի
մէջ առաջ էին տանում նրա աւանդած լու-
սաւոր, գաղափարական սկզբունքները: Թէև
այդ նշանաւոր յօրինանքը պաշտօնական կեր-
պով չը պիտի օճակ, բայց և այդպէս, ուս-
նիստիկական և մասնաւոր չէին կարող, ի
հարկէ, անտարբեր լինել դէպի այդ խոշոր
երևոյթը: Գիտութեան տաճարի պատկանելի
տարիներէ շրջանը ողջունվեց և պիտի ող-
ջունվի այս բոլոր մասնաւոր շրջաններում,
որոնք համար թանգարան են հայրենի լուսա-
ւորութեան շանին: Արդէն լրագրողները քե-
րում են մեզ մի քանի նմուշներ այդ համա-
լսարանի ցոյցերէն: Միւս վերաբերմանի ժո-
ղովրդ, ինչպէս հաղորդում է «Рос. Вѣд.» լրա-
գիրը, հետևեալ ուղերձն է ուղարկել համալ-
սարանին:

Վերաբերմանի V ժողովը, հաւաքվելով
Մօսկվայում գիտութեան ողջաց հազար
տաճարի 150-ամեակի օրամուտին, շնոր-
հին ողջունի և ուղարկում Մօսկվայի հա-
մալսարանին: Այն համալսարանը, որ ընդ-
րի է գիտութեան պատմութեան մէջ Պե-
րոգովի և Քրանսովսկու անունները, ծածկել
է իրան անթառամ փառքով. նա վառեց մեր
հայրենիքում, ազգայնութեան խաւարի մէջ:

Մեր ասածները ազգայնացիւ համար դի-
մենք փաստելին:

Երևանը իր նահանգով հրաշալի աշխարհա-
գրական դիրք ունի. նա սահմանակից է եր-
կու կիսակիթ երկրների հետ, որոնց առե-
տուրը, արդիւնաբերութիւնը շատ քիչ են գաղ-
ղացած, սակայն իրանց մէջ պարունակում են
անբաւ ընտան հարստութիւններ, որոնք սպա-
սում են նախաձեռնող մարդկանց: Նա հէնց
ինքը հարուստ է: Վերջէք այս նահանգում
արդիւնաբերվող, մշակվող բազմաթիւ, նրա այ
գիւղերը, գինին, ամենալաւիկ թաց մրգերը,
ամեն տեսակ հացաբոյսերը և այլն և այլն:
Եթէ այս բոլորի վրա աւելացնենք նախ մօ-
տիկութիւնը, մեքենաներ, կատարելագործված
գոյթաններ, գիւղատնտեսական ամեն տեսակ
գործիքներ ստանալու դիւրութիւնը, կը հա-
մարվենք, որ Երևանեան նահանգը օժտված
է ամենաբարեկամ պայմաններով տնտեսապէս
առաջադիմելու տեսակէտից և կարող է առե-
տրական և արդիւնաբերական մեծ դեր կա-
տարել հարեան երկրների վերաբերմամբ:

Ինչպէս են վարվում երևանցիները իրանց
ընտան հարստութիւններին հետ:

Վերջենք բաժնակի գործը: Թէև բաժնակի
մշակութիւնը առայժմ տեղացիների ձեռքում
է, բայց նրա օգուտը և մասնաւոր արտա-
հանութիւնը համարեա թէ անցել է օտարնե-

րաւարդութեան և ստրկութեան դաժան
դարում, գիտութեան ջանք և հաւատարմի
մնաց իր բարձր կոչման: Գիտութեան այդ
ջանք կենդանաւոր ճանապարհները լուսա-
ւորեցին ուսու հասարակութեան առաջ ճը-
ժարութեան, բանականութեան և արդա-
րութեան ճանապարհը, տարացրին արդա-
րութեան և ազատութեան սերմերը բազմա-
թիւ սերունդների սրտերի մէջ: Մեծ է
Մօսկվայի համալսարանի մատուցած ծառա-
յութիւնը, անխախտ է ողջաց հասարա-
կութեան յարգանքը դէպի նրան, անխղիչ
են այն կապերը, որոնք կապում են նրան
ուսու ժողովրդի հետ և նոյն իսկ միանման
է մեծ երկրի և ազատ գիտութեան նրա
առաջին տաճարի ճակատագրը: Մօսկվայի
համալսարանի անցած ճանապարհը, ինչպէս
նաև մեր հայրենիքի ճանապարհը, փոքր էր-
միայն ուրախութիւններ և յաղթութիւններ
չեն նրա անցեալի մէջ, նրա պատմութեան
շատ էջերը խօսում են ծանր փորձանքների
և անխնայարկների կորուստների մասին:
Բայց անկերպարան ժամանակը յաւիտեան
չը պիտի տևէ ողջաց երկրի համար: Ռուս
ժողովրդի ինքնազինակցութեան ուժեղ
բարձրացումը, որի փայլուն արտայայտու-
թիւնների վկաններ էինք մենք, ներշնչում
է մեզ հաստատ համոզմունք, որ այդ ան-
կերպարան ժամանակի վերջը մօտ է և դրա
հետ միասին վերջ կը ստանան և այն ծանր
պայմանները, որոնք մէջ գտնվում է Մօսկ-
վայի համալսարանը: Միայն ամուր իրա-
ւական կարգը, որ ապահովում է անձա-
ւորութեան անձնական իրաւները, խղճի,
խօսքի և մտաւոր ազատութիւնը, կապա-
հով է դասաւանդութեան ու գիտա-
կան ուսումնասիրութեան ազատութիւ-
նը: Յանկապ, ուրեմն, որ Մօսկվայի
համալսարանին աղօլի, վերադարձնելով
իր անկախական ազատութիւնը, հաւա-
տարբէր միայն պատմական իր նշանակու-
թեան և աշխղէ մեր ողջ ուժեղ, բայց
լուսաւորութեան կողմից աղքատ ժողովրդի
լուսաւորութեան:

Մօսկվայի համալսարանը մեր երկրին էլ
լուս բարեկեցի է արել: Յիշենք, որ մեր ու-
սանդութեան մեծ մասը այդ համալսարանում
է գիտութիւն ստացել և այսօր էլ Մօսկվա-
յում է հաւաքված հայ ուսանողների ամենա-
խոշոր ժամանակը մէջ: Գիտութեան տաճարին,
որի դռները բաց են բոլոր կարծեսների և
ծարանների համար, մենք էլ մատուցանում
ենք մեր ջանքերն ողջունելու: Ուրիշ բարե-
մաղթութիւններ մենք չենք կարող ունենալ
բացի այն ցանկութիւններից, որ յօրինանի
առիթով արաւայայտում է ողջաց մասնաւոր
և հասարակութեան առաջաւոր մասը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԹԵՍԻ ԱՌԱՋԻՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԾՐՈՒՆԻ
ԹԻՒՆԸ

Մենք արդէն յայտնեցինք, որ յունվարի

եր ձեռքը: Գիւղացիները և քաղաքացիները
առանձին առանձին բերում են բաժնակի և
համարեա կիսագին ծախում օտար քաղաքների
գործարանների ներկայացուցիչներին, որոնք
իրանք են գնահատում և իրանք են տեսակ-
ներէ բաժանում: Վերջին ժամանակներս այդ
գործարանատէրերը ցրվում են գիւղերը իրանց
մարդկանց և անմիջապէս գիւղացիներից են
ժողովում բաժնակի, իսկ տեղացի վաճառա-
կանները կատարում են այդ գործարանատէ-
րերի կօժիտիւններին դերը: Շատ մօտիկ ա-
պագայում նրանք կը գնեն բաւականաչափ
հողեր, մեծ քանակութեամբ կը մշակեն բաւ-
ական և կը դառնան իրանեման վաճառակա-
ներ այդ մթերքի: Եթէ տեղացիները հեռատե-
լինէին, առաջուց ընկերութիւններ կազմէին,
ունենային իրանց ներկայացուցիչները բաժ-
նակի գործարաններէ շրջանում, կատարելա-
գործված միջոցներով մշակած բաժնակի ի-
րանք ուղարկէին, այն ժամանակ ապագայում
երբէք ձեռքից չէին թողնի այդ մեծ առևտու-
րը, որը ահապէս տնտեսական նշանակութիւն
ունի տեղացիների համար: Իսկ երբ այդ ու-
կերութիւնները մեծանային, ոյժ կունենային
մի կամ մի քանի բաժնակի գործարաններ
բանալ և թէ իրանց և թէ հարեան երկրներին
ամենաէական գնով սպիտակեղէն, կտանեղէն,
չիթր և հասարակ թել մատակարարել, միա-

շին Թավրիզում կայացած պատգամաւորների
ժողովին ընտրել է Ատրպատականի թեմի ա-
ռաջնորդ Յովսէփ եպիսկոպոս Սարաջեանին,
որ այժմ Ամերիկայի հայերի առաջնորդու-
թեան պաշտօնն է վարում:

«Մշակի» խմբագրութեան մէջ ստացված
թղթակցութիւններից երևում է, որ պատգա-
մաւորական ժողովը կատարել է ընտրութիւ-
նը միաձայն, առանց որ և է վիճաբանութեան,
տատանումների: Դժբախտաբար, այդ թղթակ-
ցութիւնները չեն բացատրում, թէ արդե՞ք
ընտրութիւնը կատարվել է միայն Սարա-
ջեան եպիսկոպոսի անունով, թէ եղել են
և ուրիշ կանգնողներ:

Ընդունելով կատարված ընտրութիւնը, մենք
պէտք է ասու ամենայնիւ յայտնենք, որ պատ-
գամաւորական ժողովը գործել է շատ շտապով
և այդ ընտրութեան հետևանքը, հաւանքէն
այն կը լինի, որ Ատրպատականի թեմը դեռ
մի քանի ժամանակ էլ կը մնայ առանց ա-
ռաջնորդի:

Սարաջեան Յովսէփ եպիսկոպոսը դեռ 1897—
98 թ. վարում էր Ատրպատականի առաջնորդի
պաշտօնը, բայց նա հրաժարվեց Ատրպատականի
թեմի առաջնորդութիւնից և գնալով Էջմիա-
ծին, նշանակվեց Ամերիկայի հայերի առաջ-
նորդ: Որքան մեզ յայտնի է, Ամերիկայի հա-
յերը գոհ են իրանց առաջնորդից և ինքը Սա-
րաջեան եպիսկոպոսը չէ էլ մտածում ընա-
թողնել Ամերիկան և նորից վերադառնալ
Թավրիզ, իսկ կաթողիկոսական դիւանատունը
նոյնպէս ոչ մի տեղեկութիւն չունի թէ ար-
դեօք ընտրողները կանխապէս դիմել են Սա-
րաջեան եպիսկոպոսին և ստացել են նրանից
հաւանութիւն: Վեհափառ Հայրապետի կողմից
ևս ոչ մի տրամադրութիւն չէ երևում արձա-
կել Սարաջեան եպիսկոպոսին Ամերիկայի հա-
յերի առաջնորդութեան պաշտօնից, մանա-
ւանդ որ Սարաջեան եպիսկոպոսին յատուկ
յանձնարարութիւն է տրվում այժմ վերադառ-
նալ Պարիզից (ուր նա գտնվում է այժմ) Ա-
մերիկա և ներկայացնել Րուզվելտ նախագա-
հին Վեհափառ հայրապետի կողմից ուղղած:

Այդ հանգամանքների մէջ մեզ թուում է, որ
«Մշակի» մէջ տպված «Իրանցում» երկուդը, թէ
Ատրպատականի առաջնորդի ընտրութեան
շուրջը ինչ որ ինտրիգներ են կատարվում,
զուրկ չէ հիմքից և մենք երկուդ ենք կրում,
որ պատգամաւորների ժողովը նորից ստեղ-
ված լինի գումարվել ու նոր ընտրութիւն
կատարել Սարաջեան եպիսկոպոսի հրաժար-
ման պատճառով:

Վերջապէս մենք շատ էլ զովելի բան չենք
համարում և բոլորովին անպատակաբար
ենք գտնում, երբ արդէն մի տեղ պաշտօն

ժամանակ աշխատանքի դուռ բանալով այն
անգործ մարդկանց համար, որոնց թիւը տա-
րէց տարի աւելանում է հողի պակասութեան
պատճառով:

Անցնենք պողաբուծութեան և գինեգործու-
թեան:

Եթէ տեղացիները տարին ի ընթացքում
ուշադրութիւն դարձնեն իրանց մրգերը աւելի
ազնուացնելու վրա, ինչպէս այդ անվում է
Եւրոպայում, կամ Բնասարաբիայի կողմերում,
դեռ չեն ասում արտասահմանում, այն ժամա-
նակ կարող էին մեծ քանակութեամբ արտա-
հանել թէ չոր, թէ թաց միող Ռուսաստանի
մայրաքաղաքները, որտեղ լաւ գնով են ծախ-
վում: Ի հարկէ, այդպիսի մշակութեան և այդ
մեծ առևտրի համար գործնալ տեղացիները
ընկերակցութիւններ պիտի կազմէին և միայն
հաւաքական ոյժերով կարող էին առաջ տա-
նել իրանց գործը:

Բառ առ բառ նոյնը կարելի է ասել գինե-
գործութեան, օղի և խոնեակ պատրաստելու
մասին: Հաստատ համոզված եմ, որ հէնց տե-
ղացիների մէջ կը գտնվէին լաւ մասնագէտ-
ներ՝ ալգորիթմներ, գինեգործներ և այլն...
Եթէ միայն տեղացի երբ ըմբռնեն իրանց զը-
րութիւնը և որքան կարելի է շուտ ձեռք դա-
րեն այդ գործին: Միայն այն պատճառով, որ
տեղացիները միմեանց հետ չեն ընկերանում,

3. Զախմախսադեանք

ՏՕԿ՝Օ: Պաշտոնական զեկուցման մէջ
զորդովում է, թէ յունկարի 10-ին եապօն

